

Některá poučení z výzkumu postojů mezi vojáky základní služby

JAROMÍR DĚDEK

Vědeckovýzkumné pracoviště
pro otázky řízení a sociologie armády
při VPA KG, Praha

O společenských postojích je známo, že jsou vytvářeny jak bezprostředními zkušenostmi, které společenské subjekty získávají v procesu uspokojování svých společenských potřeb a v procesu realizace svých společenských zájmů, tak internalizací celospolečenských zkušeností, fixovaných ve společenské kultuře či v subkulturách společenských skupin, zejména pak v hodnotovém systému společnosti a hodnotových skupinových podsystémech, pod jejichž vlivem je formována hodnotová orientace individua.

V tomto kontextu nejsou společenské postoje ničím jiným než internalizovanými hodnotami modifikovanými specifikou jejich nositele (společenského subjektu), spjatou s jeho začleněním do sociální struktury, jeho sociální zkušeností, výkonovou potencií atd. *Proto také výzkum společenských postojů (v armádě více než kde jinde) umožňuje zjistit různé fakty týkající se stupně integrace společnosti, který je úměrný stupni internalizace celospolečenských hodnot společenskými subjekty.¹*

Zjištění stupně internalizace hodnot tedy zároveň umožňuje určit stupeň integrace subjektu do společnosti, což se jeví zvlášť důležité pro diagnózu průběhu socializačního procesu mladé generace a jejich jednotlivých skupin.

V korelaci ke konkrétnímu subjektu umožňuje identifikovat hodnotový subsystém jednotlivých částí společenské struktury a určit, v čem je konvergentní či divergentní ve vztahu k ostatním hodnotovým subsystémům, v čem je s nimi konformní a v čem se vyvíjí deviantně. Tím se vytváří i možnost posoudit různé stránky efektivnosti oficiálně i oficiózně institucionalizovaných sociálních regulativů a posoudit míru souladu mezi nimi a sociální kontrolou.

V uvedeném tkví jak teoretický, tak praktický význam sociologického bádání a sociálně psychologických výzkumů v této oblasti, bádání, které se musí opírat o fakta zjištěná empirickým výzkumem. Bez něj zde není teoretická práce v podstatě vůbec možná.

Pod zorným úhlem uvedené úvahy se jeví jako chyba, jsou-li výzkumy postojů posuzovány jako činnost, která může poskytnout fakta sloužící pouze pro převážně statickou diagnózu ve sféře vědomí a nedávající téměř žádné možnosti zjistit objektivní determinanty společenské činnosti a společenského pohybu vůbec. Spolu s tím jsou pak někdy výzkumy zaměřené na oblast postojů vymycovány ze sociologie, jejímž posláním je prý především zkoumat společenské vztahy.

I když odmyslíme zúžené pojetí předmětu sociologického bádání, zbude nám ještě mnoho co namítat proti těmto tvrzením.

Je nesporné, že společenské vztahy existují do značné míry nezávisle na vědomí subjektu. *Na druhé straně však neexistují společenské vztahy, které by nebyly nějakým způsobem zafixovány ve společenském vědomí, zejména v hodnotovém systému společnosti, v hodnotových podsystémech jednotlivých skupin a v hodnotové orientaci individuí.*

Řada aspektů společenských vztahů a valná část interakčního systému různých společenských útvarů, různých společenských skupin, nemůže být identifikována jinak než cestou studia společenského vědomí.

Právě proto je výzkum postojů nezbytnou a komplementární součástí sociologické analýzy konkrétní společenské skutečnosti v její totalitě.

Obtížnost postojových studií spočívá především v tom, že postoje, které jsou

¹ Pod pojmem společenský subjekt rozumíme v uváděných souvislostech individuum – společenskou jednotku, společenskou skupinu, a je možno jím chápat i společenskou třídu nebo globální společnost; ovšem ve všech těchto případech musí

být nositel společenské činnosti nadán schopností cílevědomě jednat. Viz Z. Strmiska, *Současné teorie společenské struktury*, Socialistická akademie 1966 – cyklostyl.

internalizovanou celospolečenskou či skupinovou zkušeností a přímou zkušeností subjektu fixovanou v jeho společenském vědomí, nelze při výzkumu postihnout přímo, ale pouze z chování, jehož prostřednictvím se projevují. Při výzkumu je nutno si v této souvislosti uvědomit přinejmenším tři věci:

- a) že je možno odhalit jenom ty postoje, které se nějakým způsobem projevují navenek prostřednictvím chování;
- b) že „psychické chování není možno v žádném případě považovat za totožné se společenským chováním“;² my bychom možná přesněji řekli se společenskou činností subjektu, což pro nás znamená, že nelze zvnějšku pozorovatelné chování posuzovat jako přímocharé projevy postojů; sociální chování může být dokonce protichůdné postojů, který je individuálně vlastní;
- c) že postoj je pouze dispozicí k určitému jednání, která se realizuje při určitém působení určitého motivu. Jestliže není přítomen motiv, nemusí se tedy projevit.

Tyto skutečnosti mají zvláštní důležitost ve výzkumech týkajících se nějakým způsobem vojenské služby, respektive motivace činnosti *ve vojenských* rolích. Postojové studie zde musí počítat například s tím, že značná část společenských postojů v této oblasti nemá možnost se v praktické činnosti v době míru uplatnit vzhledem k neexistenci situace, která pro jejich realizaci vytváří nutný a bezpodmínečný rámec. (Například jednou z nejpodstatnějších otázek činnosti v boji je postoj subjektu k nutnosti nasadit i svůj život pro splnění bojového úkolu, případně jej vědomě obětovat.)

*

S ohledem na vše, co bylo v předchozím řečeno, je nutno posuzovat i efektivnost zaměření většiny empirických výzkumů provedených do dnešní doby mezi vojáky základní služby. Šlo v nich totiž o tyto cíle:

- a) zjistit, zda a jak koreluje postoje subjektu k vojenské povinnosti se stupněm identifikace subjektu se zájmy socialistické společnosti,

- b) stanovit v hlavních rysech, jaké možnosti pro výkon vojenské služby, pro činnost ve vojenských rolích a pro výchovu mladé generace v průběhu vojenské základní služby představují tyto postoje jako motivační dispozice,
- c) nalézt hlavní, dominantní faktory působící na formování postojů k vojenské povinnosti.

Je zřejmé, že kdyby se toto zaměření mělo ve výzkumné činnosti mezi vojáky základní služby monopolizovat, bylo by vážným prohřeškem jednostrannosti vůči potřebám rozvoje sociologie vojenství.

Nicméně i nadále musí výzkumy postojů tvořit významnou součást sociologického výzkumu vojenské problematiky. Navíc budou vždy patřit k té části sociologického bádání v armádě, která má význam zásadně přesahující oblast sociologie armády jako speciální sociologické disciplíny.

Dosavadní výzkumy byly většinou vyhodnocovány pro potřeby řídicí práce stranicko-politických orgánů a nedošlo zatím k jejich důslednější teoretické interpretaci a využití. Přesto však lze již dnes na jejich základě dospět k některým obecnějším závěrům, zejména o místu postojových studií při výzkumu společenského pohybu v armádním organismu.

Provedenými výzkumy byla plně verifikována základní hypotéza, že postoje mládeže k vojenské službě jsou součástí její celkové politické orientace, jejich postojů k socialismu a zejména pak k zahraniční politice socialistického státu, že jsou konkrétním výrazem chápání celospolečenských zájmů. Zároveň tak potvrdily, že postoje k vojenské službě jsou závažným kritériem identifikace mládeže s těmi společenskými hodnotami, které v dané etapě rozvoje naší společnosti (etapě podstatně ovlivněné a determinované realitou existence světového antagonismu a osudovým dilema současného lidstva: válka — mír) se jeví být základní součástí hodnotového systému socialistické společnosti.

Průkazně se ukazuje, že stupeň internalizace celospolečenských hodnot (především těch, které mají výrazný ideologický aspekt) je hlavním existujícím předpokladem pro psychickou internalizaci vojenských rolí ze strany mládeže, a to navzdor zjištění, že ve vojenském věku je její hod-

notová orientace značně nevyzrálá a v mnohém nehotová. Internalizace společenských hodnot, její míra, významně spoluurčuje přizpůsobení hodnotové orientace mladého individua k hodnotovému systému armády, to znamená, že spoluurčuje průběh procesu adaptace mládeže k vojenské službě v jeho rozhodující části.

Pro ilustraci uvedu alespoň jeden dílčí fakt. Při vyhodnocení reprezentativního výzkumu mezi nováčky nástupního ročníku 1965 byla pomocí syndromu několika shodných odpovědí eliminována skupina vyznačující se vyhraněnou identifikací se socialismem, zejména s jeho zahraničně politickou orientací (v tabulce 1 skupina A), a zároveň byla obdobným způsobem eliminována skupina vyznačující se ve svých odpovědích orientací negativní (skupina B).

Na otázku: „Chtěl byste během vojenské služby dosáhnout hodnosti?“³ odpověděli nováčci tak, jak uvádí tabulka 1.

Tabulka 1

Odpověď	Všichni nováčci (včetně skupiny A i B)	Skupina A	Skupina B
Ano	69,5 %	76,6 %	37,5 %
Ne	24,1 %	22,1 %	62,5 %
Neodpovědělo	6,4 %	1,3 %	—

Rozdíly mezi oběma skupinami jsou statisticky vysoce významné. Rovněž rozdíl mezi skupinou B a všemi nováčky má vysoký statistický význam a dokazuje, že se tato skupina výrazně odchyluje od oficiálního hodnotového systému a též od hodnotové orientace své generace (nováčků) jako celku.

Výsledky provedených výzkumů verifikovaly i hypotézu, že na vytváření interakčního systému uvnitř armádního organismu se velmi významně podílejí dispozice, které si ve svých postojích vojáci základní služby přinášejí do armády a které jsou do značné míry spjaté s hodnotovou orientací, vytvořenou na základě jejich občanského bytí. Touto cestou je

významně ovlivněno i postavení a náplň vojenské autority a mezilidské vztahy v armádě u těch druhů vojsk a vojenských celků, kde vojáci základní služby tvoří početně a funkčně významnou součást. Je zde tedy i jeden z činitelů, kterými je hodnotový systém armády ovlivňován hodnotovým systémem společnosti.

Zjištěná fakta v řadě ohledů naznačují, že vztahy vojáků základní služby k vojákům z povolání úzce souvisí s celkovým postojem jednotlivých individuí i skupin mládeže k armádě a k vojenské základní službě. Voják z povolání je pro vojáka základní služby reprezentantem celého armádního organismu a vojáci základní služby na něho do značné míry přenášejí své postoje k armádě a k vojenské službě. Voják z povolání, resp. nadřízený vojenský profesionál — důstojník je pro něho velmi často i reprezentantem socialistického státu. Bylo by to možno doložit celou řadou faktů. Uvedu opět alespoň jeden pro ilustraci (viz tabulka 2) a znovu využiji rozložení odpovědí podle skupin eliminovaných stejným způsobem jako v tabulce 1.

Tabulka 2

Odpověď	Všichni nováčci (včetně skupiny A i B)	Skupina A	Skupina B
Platy důstojníků			
– odpovídají důležitosti a náročnosti jejich povolání	28,4 %	41,6 %	17,5 %
– jsou příliš vysoké	16,5 %	7,8 %	40,0 %
– jsou nízké	3,5 %	3,9 %	7,5 %
– nevím	47,5 %	45,5 %	35,0 %

Zjištěné rozdíly jsou statisticky velmi významné. Poznávací hodnotu těchto odpovědí nesnižuje ani velmi pravděpodobný předpoklad, že většina těch, kteří vyslovili svůj soud, postrádá informace o příjmech důstojníků a o jejich práci (zjištění bylo učiněno třetí den vojenské služby), ani to, že otázka byla formulována globálně a nerespektovala platovou diferenciaci mezi důstojníky. Spíše naopak; v daném kon-

³ Vojenská hodnost jako hodnota, resp. jako všech armád významné místo.

symbol hodnot zaujímá v hodnotové hierarchii

textu to význam rozložení odpovědí zvyšuje. Údaje jasně potvrzují, že do soudu o platech se u značné části respondentů promítl jejich vztah k důstojníkům jako představitelům socialistického státu.

Sociálně politické a psychologické dispozice, spjaté s determinantami existujícími mimo vlastní pohyb uvnitř armády, prokazatelně velmi výrazně ovlivňují i vztahy mezi samotnými vojáky základní služby. Je možno oprávněně vyslovit dosud u nás empirickým výzkumem jen neúplně verifikovanou hypotézu, že pro bojovou zdatnost jednotek důležitá soudržnost základních vojenských skupin⁴ a zejména směr jejich působení vůči vojenské autoritě je výrazně podmíněn dispozicemi pro konfiguraci vztahů uvnitř vojenských kolektivů, které u jednotlivců spočívají především v jejich hodnotové orientaci.

Průkazně byla verifikována hypotéza, že existuje velmi značná diferenciacie a nevyhraněnost v názorech, životních i politických postojích a tím i v hodnotové orientaci mládeže navlékající vojenský kabát. Poznatky zároveň naznačují, že dříve uznávaná diferenciatní kritéria zřejmě již neplatí a že bude nutno zkoumat, které vlivy a jak působí na diferenciaci společenských potřeb a zájmů a v závislosti na nich i na hlubokou diferenciaci společenských postojů uvnitř generačních vrstev mládeže, přicházející do společnosti.

Nastupující epocha vědeckotechnické revoluce zrychluje již dnes probíhající proces prodlužování doby, nutné k integraci mladého individua do společnosti. Časové dimenze procesu socializace nových generací narůstají zejména díky zrychlujícímu se růstu kulturní zprostředkovanosti vztahu mezi člověkem a přírodou.

Vojenská služba spolu s tím stále citelněji zasahuje do životního cyklu většiny mladých lidí mužského pohlaví, přičemž se tento zásah stává vůči jednotlivým skupinám mládeže stále nestejnějším.

Roste tedy i diferenciacie mládeže co do možností a schopností vyrovnat se s rozporem mezi celospolečenskými a individuálními zájmy, který v individuu na základě vojenské povinnosti vzniká. Zjištěné názory a postoje mládeže nejsou pouze

značně diferencované, ale u jednotlivců jsou také vnitřně rozporné; jen u velmi malé části mládeže lze říci, že její hodnotová orientace je vyhraněná, ať již pozitivně či negativně, vůči celospolečenskému hodnotovému systému.

Zmíněné skupiny, jichž se týkají údaje uvedené v tabulkách 1 a 2, představují tu část mládeže, o jejíž ideové orientaci lze říci, že je vyhraněná a jednoznačná. Jejich eliminace umožnila udělat si určitou představu, jak velká část mládeže se vyznačuje vyhraněnou orientací v ideologických otázkách. Ukázalo se, že skupina stojící na krajním kladném pólu ideové orientace představuje 5,1 % nováčků, na záporném pak 2,6 % nováčků. (Kladná orientace byla zjišťována pomocí syndromů odpovědí na šest otázek, záporná pomocí syndromů odpovědí na tři otázky; byla tedy selekce pro skupinu A daleko náročnější než pro skupinu B.)

Je nesporné, že tato zjištění souvisí s mladostí sociální struktury naší socialistické společnosti a se složitostí a častou protichůdností působení sociálních procesů, jejichž jsou společenské subjekty, tvořící sociální strukturu socialistické společnosti, aktéry a jejichž někdy aktivním, někdy pasivním účastníkem je i mládež.

Bylo by chybou se domnívat, že kvas hodnotového systému a s ním spojená nestejnorodost v duchovní sféře společnosti je přechodným jevem, který pomine, protože je projevem mladosti socialismu. Je totiž do značné míry zároveň i odrazem bouřlivého rozvoje vědy a techniky a jím vyvolaných změn v podmínkách a stylu života. Prostě je důsledkem dynamiky doby, v níž rychlá přeměna hodnot a norm a nestejnost jejich interiorizace jednotlivými společenskými subjekty bude na dlouhou dobu průvodním stínem vývoje, promítajícím se do všech sfér společenské činnosti. Tím zřejmější je nutnost permanentního výzkumu v této oblasti.

Důležitost postojových studií pro výzkum objektivní reality představované existencí a pohybem armádního organismu je ve vztahu k vojákům základní služby mimořádná z mnoha důvodů. Vojenská základní služba je i v míru činností, při níž v motivaci hraje rozhodující roli hod-

⁴ Základními vojenskými skupinami rozumíme takové skupiny, kde příslušníci armády přicházejí do bezprostředního osobního styku, vzájemně se spolu znají a jsou příslušníky kolektivu, pinicího

relativně samostatný společenský úkol. Takovou skupinou je zpravidla rota (baterie), u některých útvarů a jednotek četa.

notová ориентация индивиду (моральный фактор). Navíc pak v armádě se člověk více než kde jinde stává v mnoha ohledech objektem manipulace a jeho jednání je součástí chodu mechanismu, fungujícího na základě vztahů a dílčích činností natolik institucionalizovaných a formalizovaných, že to nemá v jiných oblastech lidské činnosti obdoby.

Za těchto okolností je velmi těžké jenom na základě pozorování vnějšího chování, zejména pak na základě zjištění konkrétních výsledků činnosti vysledovat motivaci jednání. Zřejmě je totiž nemožné touto cestou identifikovat, zda výsledky byly produktem činnosti, konané na základě vnějšího tlaku vůči kodákům, tlaku, představovaného právně kodifikovanými rolemi, v nichž vojáci vystupují, pravomocí nadřízených, sankcemi, jejichž množství a váha v oblasti represe odpovídá velké důležitosti, která se přičítá významu vojenských rolí (méně již odpovídá v oblasti odměn a v tomto směru je armádní organismus příznačný nevyváženou gratifikací), či zda byly dosaženy na základě uvědomělé aktivity a jsou výrazem vnitřního přesvědčení vojáka o společenském smyslu vykonávané činnosti, projevem jeho vnitřního ztotožnění se s vojenskou rolí. Charakter soudobé vojenské činnosti si však objektivně vynucuje, aby jednání ve vojenských rolích bylo výrazem uvědomělé vnitřní aktivity, protože jedině tak je možno, aby splnilo nároky na iniciativu, zdůrazňovanou rozvojem vojenství, a jen tak je možno dostát nárokům na vypětí fyzických a zejména pak psychických sil, které s sebou soudobý boj ve stále rostoucí míře přináší. Již proto nám jde o zjištění hodnotové orientace ve struktuře motivace vojenské činnosti více než v kterékoliv jiné sféře lidské činnosti.

Резюме

Яромир Дедэк: Некоторые поучения из исследования точек зрения среди военнослужащих срочной службы

В армии проведенные исследования точек зрения молодежи к воинской срочной службе показали правильность принятого основного гипотеза, что эти точки зрения являются составной частью общей политической ориентировки молодежи. Точки зрения к воинской службе стали серьезным критерием идентификации молодежи с теми общественными ценностями, которые в данном этапе развития нашего общества (находящегося под влиянием и обусловлены реальностью существования

мирового антагонизма и роковой дилеммой современного человечества война—мир) являются основной составной частью системы социалистического общества.

Доказательно подтверждается, что степень интернализации общественных ценностей (прежде всего тех, которые имеют необыкновенный идеологический аспект) является главным существующим предположением для психической интернализации воинской роли со стороны молодежи.

Был удостоверен и гипотез, что в создании взаимодействующей системы внутри армейского организма очень выразительно принимают участие диспозиции, которые в своих точках зрения военнослужащие срочной службы приносят в армию и которые в значительной мере тесно связаны с ориентировкой ценности, созданной на основе их гражданского бытия.

Это значительно влияет на положение и содержание воинского авторитета и междучеловеческие отношения в армии в тех родах войск, где военнослужащие срочной службы создают численно и должностно значительную группу.

Исследование показало, что военнослужащие постоянной службы являются для военнослужащих срочной службы представителем всего армейского организма. Во многих случаях и направлениях военнослужащие срочной службы переносят на него свои точки зрения об армии и воинской службе.

Целый ряд фактов подтверждает, что воинский профессионал является для военнослужащих срочной службы очень часто также представителем социалистического государства.

Распоряжения данные идеологическими аспектами ценной ориентировки отдельных военнослужащих очень значительно воздействуют и при создании отношений внутри коллективов военнослужащих срочной службы. В этом контексте понятно, что идеологическая ориентировка индивидуума является знаменательным деятелем сплоченности основных воинских групп и значительно влияет на направление их влияния по отношению к воинскому авторитету.

Доказательно был удостоверен и гипотез о том, что существует значительная разница и неопределенность во взглядах, жизненных и политических точках зрения молодежи, находящейся в возрасте воинской срочной службы. Исследование подтвердило, что перестали уже действовать раньше признанные критерия дифференциации и поэтому необходимо изучить, какие влияния и как они действуют на дифференциацию общественных потребностей и интересов и в зависимости от них и на доказанную глубокую дифференциацию общественных точек зрения внутри поколенийных слоев молодежи вступающей в общество.

Растет и дифференциация молодежи что касается возможности и предположений выравниваться с несогласием между общесоциальными и индивидуальными интересами, возникающее в индивидууме на основе воинской обязанности. Установленные мнения и точки зрения молодежи не только значительно дифференцированы, но и наоборот у отдельных лиц внутренне противоречивы. Только

у очень малой части молодежи можно сказать, что ее ориентировка уже определилась, пусть уже положительно или отрицательно, по отношению к официальным или полуофициальным ценностям.

Дальше исследование показало, что группа стоящая на крайней положительной точке зрения идейной ориентировки представляет 5,1% новобранцев, а на отрицательной точке зрения 2,6% новобранцев.

Было бы ошибкой предполагать, что вещество вызывающее брожение системы ценности и вместе с ним связана неоднородность в духовной сфере общества является временным явлением, которое пройдет, так как оно явление молодости социальной структуры социалистического общества. Одновременно оно является отражением могучего развития науки и техники и им вызванных изменений в условиях и стиле жизни. Просто, является последствием динамики времени, в котором скорое преобразование ценности и неодинаковость их интериоризации отдельными общественными субъектами станет на долгое время атрибутом развития. Тем более очевидным является необходимость перманентного исследования в этой области.

Summary

Jaromír Dědek: Some Findings Based on the Research into the Attitudes of Basic Privates

The researches into the attitudes of young men to the military service, which have been carried out in the Army, verify the accepted basic hypothesis stating that these attitudes form a part of the young men's general political orientation. In the light of these researches, the attitudes to military service proved to be an important criterion of the identification of the young men with these social values which, in the given developmental period of our society (influenced and determined by the reality of the existing world antagonism and by the fatal dilemma of modern humanity: war — peace), appear to be a fundamental part of the value system of the socialist society.

It was conclusively proved that the degree of internalization of the all-social values (primarily of those having a marked ideological aspect) is the main existing precondition for the psychical internalization of military roles on the part of the young men.

Also the hypothesis was verified that the disposition which the basic privates bring into the Army in their attitudes and which, to a considerable degree, are connected with the value orientation formed on the basis of their civil existence, participate most significantly in shaping the system of interaction within the Army organism. In the same way also the position and content of military authority and the human relations in the Army are decisively influenced in the case of those types of the forces and military units, in which the basic privates form a numerically and functionally significant group.

It was shown by the research that the

basic private regards the professional soldier as the representative of the whole Army organism and, in many respects, the basic privates transfer on him their attitudes towards the Army and the military service. A great number of facts confirms the hypothesis that the basic private very often holds the professional soldier to be the representative of the socialist State.

The dispositions given by the ideological aspects of the individual soldier's value orientation exert a very significant influence even on the formation of relations within the collectives of the basic privates. In this context it is understandable that the ideological orientation of individuals is an important factor of the cohesiveness of the basic military groups and greatly influences their functioning as regards military authority.

The hypothesis postulating the existence of a considerable differentiation and ambiguity both in the views and attitudes to life and to politics in the case of the young men in the age of basic military service was conclusively verified. The research proved that the formerly acknowledged criteria of differentiation are no longer valid and that the necessity arises to examine which influences (and in what way) affect the differentiation of social needs and interests and — in connection with them — also the ascertained deep differentiation of social attitudes within the generation strata of the youth entering into society.

There is also a growing differentiation of young men as regards the possibilities and preconditions for smoothing out the contradiction between all-social and individual interests which arises in the individual on the basis of the compulsory military service. The ascertained views and attitudes of the young men are not only considerably differentiated but also internally contradictory in the case of individuals. It is only a very small part of the youth which may be said to have a definitely formed positive or negative value orientation toward the official or officious values.

The research showed the group occupying the extreme positive pole of the ideological orientation to represent 5.1% of the recruits and that occupying the extreme negative pole 2.6% of the recruits.

It would be incorrect to assume that the inconsistency of the value system and the lack of homogeneity in the spiritual sphere, that accompanies it, are a temporary phenomenon bound to pass, being an expression of the youthfulness of the social structure of the socialist society. It is simultaneously an expression of the turbulent development of science and technique, as well as of the changes in the conditions and style of living brought about by this development. It is simply the consequence of the dynamics of a time in which a rapid change of values and an inequality in their interiorization on the part of individual social subjects will for long continue to be a developmental attribute. The more apparent is the necessity of a permanent research in this area.